

Zera Berach inst.
In memory of Hatzadik
Rabbi S.B. Lieberman Zt"l
Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ
רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל
ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת פנחס תשע"ז

פרשת פנחס

חביבות ארץ ישראל אצל בנות צלפחד

**ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחות
מנשה בן יוסף (כז, א)**

וברש"י, למשפחות מנשה בן יוסף למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר לך יוסף חיבב את הארץ שנאמר (שמות יג, יט) והעליתם את עצמותי וגו', ובנותיו חיבבו ואת הארץ שנאמר (להלן פסוק ד) תנה לנו אחוזה.

ויש לדקדק מנא לן שאמרו תנה לנו אחוזה משום חיבוב הארץ, הרי אפשר שבקשו משום שרצו ירושת ממון שיהיה גם להם נכסים.

ונראה לומר שדרשו חז"ל מהא דיוסף שאמר והעליתם את עצמותי וגו', שלאחר פטירתו אין לו שום הנאות ממון מהארץ אלא רק הנאה רוחנית שנקבר בארץ ישראל, כך בנות צלפחד לא נתכוונו כלל להנאתם אלא רק משום חיבוב הארץ, ולכך יחסם הכתוב במיוחד ליוסף.

והנה אחר בקשתן תנה לנו אחוזה נאמר למשה מפי הגבורה (להלן פסוק ז) נתון תתן להם אחוזת נחלה וגו' והעברת את נחלת אביהן להן. וברש"י לכך נאמר לשון העברה, על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה. נמצא שאין הנאתם שלימה ולא נתמלאה בקשתם בשלימות שהרי במשך הזמן תעבור נחלתן לשבט אחר ולא תשאר אצל יורשיה (וכגון שמתו הבנים בחיי אביהם), אלא ודאי שביקשו רק משום חיבוב הארץ שיהא להן חלק בארץ ובה נתמלאה בקשתן בשלימות.

רצון משה רבינו שירשו בניו גדולתו, וטעם נתינתה ליהושע

עוד כתיב בתריה (להלן פסוק טז) בקשת משה רבינו יפקוד ה' וגו' איש על העדה. וברש"י כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע השעה שאתבע צרכי שירשו בני את גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימוש של מש מתוך האוהל, וזהו שאמר שלמה (משלי כז, יח) נוצר תאנה יאכל פריה.

ולכאורה יש להתפלא שמה רבינו איש האלקים שמסר נפשו עבור כלל ישראל והפקיר עצמו בשבילם, יבקש ירושה להנאתו לטובת בניו.

אמנם נראה לבאר כנ"ל דנסמכה פרשה זו לבנות צלפחד, דכשם שהן לא נתכוונו להנאת עצמם כך משה רבינו לא נתכוין כלל להנאת עצמו, אלא סבר שבאמת בניו ראויים להנהגת

בשביעי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת פנחס תשע"ז

כלל ישראל ללא נגיעות עצמיות לפי שהם יורשיו גם ברוחניות וטבע מדותם הוא ממידות אביהם, ובפטירתו יעבור להם כח אביהם בירושה.

אלא שאמר לו הקב"ה שיהושע תלמידו הוא כבנו לענין זה, וזהו היורש האמיתי שלך והרי הוא כבנך ברוחניות, שכשם שאתה לא נתכוונת לטובת עצמך כך יהושע תלמידך.

וכמו שמצינו במדרש (כא, יד) יהושע הרבה שרתך וכו' והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, והוא היה מסדר את הספסלים והמחצלאות כדאי הוא שישמש את ישראל, עוד איתא שם (פיסקא טו) נוצר תאנה יאכל פריה וכו' התאנה נלקטת מעט מעט, כך התורה היום לומד מעט וכו' ויש לפרש שכך הוא חשיבותה של התורה שכל דבר מועט שלה יש לו הרבה חשיבות, וזה קיים יהושע שאע"פ שהשכים והעריב ולמד כל התורה מ"מ לא זלזל בסידור השלחנות והמחצלאות לצורך התורה, ולא נתכוין כלל להנאת עצמו לכן הוא הראוי והנבחר להנהיג את כלל ישראל.

בדין זר בשחיטת קדשים או גמר שחיטה בשבת

תשמרו להקריב לי במועדו (כה, ז)

בפסחים (עז.). דרשו דקרבן תמיד דוחה שבת מדכתיב במועדו אפילו בשבת. והנה איתא ביבמות (לג:) זר ששימש בשבת וכו' יש כאן משום זרות ומשום שבת, ושאלו זר ששימש בשבת במאי, אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה, ופירש"י ואין כאן זרות, וכבר הבאתי לעיל (ט, ב) דהאחרונים דקדקו מדבריו דנראה דמשום שבת חייב אע"ג דשחיטה בזר כשרה, דלא הותרה במקדש בשבת אלא לכהנים בלבד, ע"ש מה שכתבתי בזה.

ובזה יש לבאר הא דאיתא במשנה ביומא (לא:) הביאו לו (לכהן גדול ביום הכפורים) את התמיד, קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו, ופירש"י ומירק אחר, וגמר כהן אחר שחיטה לפי שאין קבלת הדם כשרה אלא בכהן גדול וצריך למהר ולקבל, ולכאורה צ"ע אמאי בעינן כהן אחר הרי שחיטה בזר כשרה.

אמנם לפי מה שנתבאר אתי שפיר, דרש"י אזיל לשיטתיה דזר ששימש בשחיטה בשבת חייב משום שבת, וה"ה ביום הכפורים, ולכן כתב דהמירוק היה על ידי כהן אחר דאצל הכהנים הותרה מלאכת שבת ויום הכפורים במקדש.

אמנם יש לשדות נרגא בזה, דהנה כתב המנחת חינוך במוסך השבת (אות כט מלאכת שוחט) דאם שחט רוב שנים בבהמה אין החובל בה אחר זה חייב משום נטילת נשמה, דהואיל וכבר נפסקו סימני חיותו תו לא שייך בזה נטילת נשמה, ולפי"ז בנידון דידן שכבר

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת פנחס תשע"ז

שחט הכהן גדול רוב שנים שוב אין בו משום נטילת נשמה ואפילו זר יכול לעשות המירוק, וא"כ עדיין צ"ע אמאי כתב רש"י דכהן אחר מירוק. אך עיין שם במנחת חינוך שהביא דעת הפמ"ג (או"ח סי' שטז במשב"ז סק"ה) דהחובל בבהמה אחר ששחטו בה רוב שנים חייב משום חובל, כיון דקיי"ל מפרכסת הרי היא כחיה ממילא יש בזה משום נטילת נשמה, ולדבריו אתי שפיר דברי רש"י גבי מירוק, אלא דשוב מצאתי להפמ"ג בספרו ראש יוסף (שבת עה: בסופו) שכתב כהמנחת חינוך, דאע"ג דמפרכסת כחיה מ"מ כיון שאחר ששחט בה רוב שנים סופה למות מזה, שוב אין בה משום נטילת נשמה והשני לא קא עביד מידי.

ועל כן נראה לבאר דברי רש"י דהמירוק נעשה על ידי כהן, על פי מה שכתבו הפני יהושע (ביצה יב. ד"ה אבל) והאור שמח (פ"א מהל' יו"ט ה"ז בהגה"ה) דבשחיטת קדשים כיון שהוא צריך לדם לזרקו על המזבח, מלבד איסור נטילת נשמה יש בו ג"כ איסור מפרק שהוא תולדה דדש, ולפ"ז אתי שפיר הא דכהן עשה המירוק. דהרי איתא שם (לג.) דמצוה למרק, ופירש"י כדי להוציא את הדם יפה, וא"כ יש בזה משום איסור מפרק, ולכן כתב רש"י דכהן אחר עשה המירוק.

בשביילי הקודש סימן טז אות ה ובהערה ב

בשחיטת קדשים אם צריך לשחוט לכתחילה כל שני הסימנים

כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד (כה, ג)

הבית יוסף (או"ח סי' תרכא) הביא נוסח הפיוט דאתה כוננת דסדר עבודת המוסף דיום הכפורים, דאיתא שם מיד קבל את כבש התמיד ועשאו כהלכתו ככל השנה כולה, וכתב הב"י דזה טעות דהא תנן ביומא (לא:): הביאו לו את התמיד וקרצו ומירק אחר שחיטה על ידו, ונתבאר בגמ' שאין הכהן גדול שוחט אלא רוב שני הסימנים, ומעתה לא היתה עשייתו להתמיד ביום הכפורים כהלכתו ככל השנה, דבכל השנה היה שוחט לכתחילה את כל שני הסימנים, ולכן כתב שלא יאמר ועשאו כהלכתו ככל השנה כולה.

והפמ"ג (שם) כתב ליישב הנוסח ככל השנה כולה, לפי מה שכתב הרמב"ם בדין שחיטת קדשים (פ"ד מהל' מעשה"ק ה"ח) ושוחט שנים או רוב שנים, משמע דלכתחילה סגי בשחיטת רוב שנים, ואע"ג דבשחיטת חולין בעינן לכתחילה שישחוט שני הסימנים, היינו רק מדרבנן, דגורו דלא סגי לכתחילה ברוב שמא לא ישחוט הרוב (עיין חולין כז. וברש"י ד"ה אחד), אבל במקדש לא גזרו דאין שבות במקדש, דעל פי רוב הכהנים שוחטים וגם

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת פנחס תשע"ז

מקום זריזין הוא, ונמצא דגם כל השנה שחטו רוב שנים לכתחילה ואתי שפיר הנוסח דאתה כוננת.

אמנם בסוף דבריו כתב דלפי מה שכתבו התוס' בחולין (כא : ד"ה ואינו) דמן התורה בעינן לכתחילה שחיטת שני הסימנים כולן אף בשחיטת חולין, וכן לפי מה שכתב רש"י שם (כט:) דבקדשים מצוה למרק משום דמצוה לקבל כל הדם (וכדאיתא בזבחים כה). השוחט צריך שיקבל כל הדם וכו' ע"ש) ולכן צריך שישחוט שני הסימנים (אלא דביום הכפורים משום שהכהן גדול צריך לקבל הדם לכן גמר אחר השחיטה), וא"כ צדקו דברי הבית יוסף דבכל השנה שחט כל השני סימנים ע"ש.

ולדעתי נראה שאף הרמב"ם סובר שאף בקדשים צריך לכתחילה לשחוט שני הסימנים, דאי נימא כדיוקו של הפמ"ג דסגי ברוב שנים לכתחילה, א"כ אמאי כתב הרמב"ם ושוחט שנים או רוב שנים, הא כיון דסגי לכתחילה ברוב שנים לא היה צריך כלל להזכיר דשוחט שנים, וע"ע בכסף משנה (פ"א מהל' שחיטה ה"א) שכתב בדעת הרמב"ם דהא דבעינן לכתחילה בשחיטת חולין שישחוט שני הסימנים הוא מן התורה, וא"כ הוא הדין בשחיטת קדשים.

ועל כרחך צריך לומר בביאור לשון הרמב"ם ושוחט שנים או רוב שנים כמו שכתב השיח יצחק (יומא לג. ד"ה מצוה) דפשוט הוא דהכי קאמר הרמב"ם, ושוחט שנים לכתחילה, או רוב שנים בדיעבד ע"ש.

בשבילי הקודש סימן לא אות א-ג

ביאור מנלן דהקטרת אימורי שבת דוחה שבת משום חביבה מצוה בשעתה, ולא משום קיום מצות שירה

עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה (כח, י)

בפסחים (סח:) אמר ר' שמעון בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבנים ואברים כשרים כל הלילה ואין ממתנין להם עד שתחשך, ופירש"י כשרים כל הלילה, מדכתיב על מוקדה על המזבח כל הלילה וכו', ואף על פי כן אין ממתנין להם עד שתחשך אלא מחלל שבת עליהן, כדכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד, אלמא חביב למהר מצוה בשעתה.

ובאבני נזר (אוי"ח ס"י כג) כתב להקשות דמנא לן דהוא משום חביבה מצוה בשעתה, הרי יש לומר דמשום קיום מצות שירה צריך להקטירם בשבת, דהרי למצות שירה בעינן שישירו על אכילה ושתיה דהיינו הקטרה ונסכים (ע"ש באבני נזר ס"י כב), ואם ימתינו מלהקטיר

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת פנחס תשע"ז

עד שתחשך שוב לא יאמרו שירה דהא אין שירה אלא ביום כדאיתא בערכין (יא.), עיין מה שכתב בזה.

ואענה גם חלקי בזה, דהנה כתבו התוס' בזבחים (ק"ט: ד"ה אין) דלמאן דאמר אין מנחה בבמה, היינו דאפילו בבמת צבור כגון מזבח הנחושת שבנוב וגבעון לא הקריבו מנחה, ועיין בחידושי הרד"ל שם (ק"ח). דאפילו מנחת צבור נמי לא קרבה (ועיין בתוס' שם ק"ז: ד"ה ורבנן), ולפ"ז לא קרבה מנחת נסכים אלא בשילה ובית עולמים, ועיין בתוס' במגילה (ט: ד"ה מני) ובזבחים (ק"ז: ד"ה רבי) דר' שמעון סובר דאין מנחה בבמה, ונמצא דלדעתו לא היתה שירה אלא בשילה ובית עולמים שהיו שם נסכים, דהא אין אומרים שירה אלא על היין, ועל כרחך דהא דהקטירו החלבים והאיברים בשבת בבמת צבור דבגלגל ובנוב וגבעון שלא היה שם שירה, אינו אלא משום דחביבה מצוה בשעתה.

נעוד יש לומר על דרך זה אליבא דמאן דאמר דלא קרבו נסכים במדבר אלא לאחר ירושה וישיבה דהיינו בשילה, ועיין בתוס' בזבחים (ק"א. ד"ה לדברי) אי בקרבן צבור קרבו נסכים במדבר, ועיין בספרי המובא בתוס' שם (פ"ר שלח פ"ק ק"ז) דדעת תנא קמא שם דאף לצבור לא קרבו נסכים אלא לאחר ירושה וישיבה, ולפ"ז בגלגל לא קרבו נסכים ולא היתה שם שירה, ועל כרחך דהא דהקטירו בשבת הוא משום חביבה מצוה בשעתה].

ויש ליישב עוד באופן אחר, דיש לומר דכדי לקיים מצות שירה על אכילה ושתיה, הוי סגי שיקטיר רק כזית ולא יותר, ואף דאיתא בפסחים (סד:) דצריך להקטיר כולו כאחד, הא כתב הראב"ד בפירושו לתורת כהנים (פ"ר ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יד פ"ק א' ל) דדין הקטרה כאחד נאמר רק בהקטרת האימורין, אבל באברי עולה אין צריך להקטירן כאחת וכדאיתא במשנה דתמיד (פ"ז מ"ג), ועיין עוד בזרע אברהם (ס"ד אות יב) דבהקטרת כולה יש בו גם משום מלאכת מכבה, אבל בהקטרת כזית באש גדולה דהמערכה אין בו משום מכבה דלא הוי פסיק רישיה שיכבה ע"ש, וא"כ הוי עדיף שיקטיר רק כזית ויאמר עליו שירה, ומדמקטירין לכולה על כרחך שהוא משום חביבה מצוה בשעתה.

ועוד יש לומר דמצות שירה לא חלה אלא בשעת הקטרה וניסוך, ואף שמן הראוי להביא הקרבן באופן שיוכל לומר שירה כדאיתא בתוס' בראש השנה (ל:), מ"מ עיקר המצוה חלה רק בשעת ההקטרה והניסוך, ולפיכך אי אפשר לומר שההקטרה דוחה שבת משום שירה, דהא כל זמן שלא הקטיר לא חלה מצות שירה.

בשבילי ההודאה סימן יא אות כ-כב

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת פנחס תשע"ז

בענין פסול ממשקה ישראל בהקטרת חלבי שבת במוצאי שבת שחל בו יום הכפורים

עולת שבת בשבתו (כה, י)

בשבת (קיד.) תנו רבן עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכפורים דברי ר' ישמעאל, ופירש"י דמותר להקטיר איברי עולת השבת ביום הכפורים שחל במוצאי שבת, דדרשינן עולת שבת בשבתו, עולה של שבת זו קריבה בשבת אחרת, דהיינו יום הכפורים שנקרא ג"כ שבת.

וראיתי באמבוהא דספרי (דף רמט.) שהקשה היאך שרי להקטיר חלבי שבת ביום הכפורים הא לא הוי ממשקה ישראל מן המותר לישראל משום איסור אכילה דיום הכפורים (דאף באיסור גברא יש פסול ממשקה ישראל עיין לעיל ויקרא כג, יד) בשלמא קרבנות יום הכפורים הוי הכשירו ומצותו בכך (כמבואר בחולין צ: גבי חלב ודס), אבל חלבי שבת שניתותרו היאך שרי להקטירן ביום הכפורים הא לא הוי מצותו בכך, ושוב אסור להקטירן משום דלא הוי ממשקה ישראל, וכתב לתרץ על פי מה שכתב השפת אמת במנחות (סו:): לחדש דהיכא דהותר איסור אחד משום מצותו בכך, שוב אף אם נצטרף עמו איסור אחר ליכא בזה משום פסול דממשקה ישראל ע"ש, הכא נמי הא החלב אסור בלאו הכי להדיוט והתירו הכתוב, וא"כ לא שייך בזה פסול דממשקה ישראל אפילו נצטרף עמו איסור יום הכפורים.

אך דבריו קשים לשמוע, דהא הכא מיירי בעולה, דהיינו עולת התמיד ומוספי שבת, וכולו קרב כליל למזבח, והיאך שרי להקטיר הבשר הא הוי דבר המותר לישראל ולא הותר בו כלל איסור ממשקה ישראל, וא"כ שוב קשה היאך שרי להקטיר הבשר ביום הכפורים.

ונראה לי לתרץ דעיקר פסול ממשקה ישראל הוא משום הקריבהו נא לפחתך (עיין רמב"ם פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"י, ומהר"ם שיף חולין צ: ד"ה ורבנן, ובמקדש דוד ס"י לג אות ג) דאינו כבודו של מלך וגנאי הוא לו שמקריבין לפניו דבר שאינו ראוי לישראל, ולפי"ז י"ל דדין ממשקה ישראל שייך דוקא בתחילת הבאת הקרבן דבעינן שיהא ראוי לישראל, אבל היכא שכבר הקריב קרבנו כדינו בכל עבודות הקרבן, ונתבררו ונתקדשו האימורים להקטירן לגבוה, ורק אז חל עליהם איסור אכילה, בזה לא שייך הפסול דהקריבהו נא לפחתך, דהואיל וכבר חל עליו חיוב הקטרה וזהו רצונו וכבודו של מלך שיקטירום לגבוה.

שבילי הקרבנות סימן כב אות ג-ה וסימן כ אות ב

לרפ"ש, להנצחה ולהצלחה, ניתן לתרום להוצאת העלון מוסדות זרע ברך ת"ד 2093 צפת
zera.berach@gmail.com